

BASIC ENGLISH ÉS TÁRSAI

A KULTÚRPROPAGANDA gondolatának megteremtése a franciák érdeme. Már az ancien régime idején is ők voltak a humanizmus és a szellemi kifinomultság európaszerte elismert szóvivői. A tizenkilencedik században is, politikai versengések ellenére, Párizs maradt a kultúra középpontja, az a szellemi fényforrás, mely felé az egész világról fototróp szomjúsággal fordult az intellektuális gazdagodásra vágyó lélek. Az első világháborúig nem is volt Franciaországnak számottevő versenytársa kulturális nagyhatalmi szerepkörében. A felsőbbrendűsége következtében nagyobb erőfeszítések nélkül jelentős eredményeket elérő francia nyelv- és civilizáció-terjesztés mellett elenyészett az amerikaiak szerény méretű igyekezete az ő eszményeik és nyelvük propagálására néhány balkáni és közélkeleti iskola alakjában. Az arisztokratikus elvű francia propagandával szemben ezek az amerikai kísérletek demokratikus és morális színezetűek voltak, politikai vagy gazdasági szempontok azonban egyik nemzet ilyenirányú tevékenységében sem jutottak komolyan szóhoz.

Századunk elején azután a franciáknak és az alig észrevett amerikaiaknak igen számottevő, de némileg eltérő eszközü és célkitűzésű versenytársa jelentkezett előbb a németek, majd az olaszok személyében. Elemi- és középiskolák szaporodtak e kettő valamelyikének nyelvén és pártfogása alatt (jobbára Kelet-Európában), olcsó vagy ingyenes nyelvtanfolyamok gombamódra nőttek ki a földből s a főiskolás ifjúságnak egyre több alkalma nyílt tanulmányait német (és sokkal kisebb arányban olasz) egyetemeken folytatni és befejezni. Századunkban, napjainkban Európa nagy nemzetei udvarolni kezdtek egymásnak, de legalább a kisebb nemzeteknek és atyai bőkezűségű pártfogóként kínálták nekik a maguk kultúrájának eszközeit és eredményeit.

Az angolok bocsátkoztak legutolsónak ebbe a versenyfutásba. Évszázadokon át megelégedtek kétségbevonhatatlan pénzügyi, gazdasági és tengerészeti fölényükkel. Eszükbe sem jutott kulturális propagandát csinálni. Aki velük érintkezni akart, az úgyis sietett megtanulni angolul. A nép és vezetőinek inzuláris gondolkodása, a birodalmi glóbusz eszméje pedig a többivel nem törődött. Nem érezték semmi szükségét sem annak, hogy szellemük jó borának cégéreket akasszanak ki, már csak azért sem, mert Angliában kulturális ügyek irányítása, befolyásolása vagy támogatása a nemzet individualisztikus hatalma és az állami befolyástól való iszonyodása következtében nem volt az államhatalom feladata vagy hatásköre. Magánintézmények, mint az egész világot behálózó bibliaterjesztő társaságok sem tettek semmit az angol nyelvnek vagy kultúrájának terjesztésére, hímem megelégedtek a helyi nyelveken kiadott szent könyvek forgalombahozatalával.

Az első világháború vége óta azonban az angol külképviseltek és nyíltszemű magán-megfigyelők egyre gyakrabban és nyomatékosabban

figyelmeztették a hazai közvéleményt arra, hogy Nagybritannia presztízse Sokhelyütt gyengülőben van. Anglia lemarad, kicsúszik az ébredező kisebb nemzetek kultúra-tudatából, ahová más, előzékenyebb és mozgékonyabb nemzetek már megtalálták az utat, melyet előbb-utóbb monopolizálni fognak. Az ismétlődő figyelmeztetéseknek azután lassacskán fogantja is lett. Angliában kezdett kialakulni az a meggyőződés, hogy érdemes lehet megkísérelni a politikától független kulturális propagandát, ha más nemzetek ilyen komolyan veszik és fontosnak találják. Így aztán, a példák sürgetésére, hosszú habozás után Angliában is megalakult egy megfelelő intézmény, az 1935-ben létesített British Council. Ez a később egyre nagyobb állami támogatásban részesített magánjellegű intézmény, fennállásának rövid pár éve alatt nagy energiával látott hozzá ahhoz, hogy évtizedek mulasztásait messze elágazó és sokoldalú munkával pótolja. Működésére a német illetékes körök is felfigyeltek és összehasonlítva a British Council eszközeit és célkitűzéseit a sajátjukéval, 1940-ben félhivatalos formában az angol intézmény működését kulturális imperializmusnak bélyegezték és magát az intézményt Németország szellemi bekerítésének eszközeként emlegették. Akárhogy áll is a dolog, az Észak- és Délkelet-Európában 1935 és 1940 között kifejtett angol kultúrpropagandával, nyelvkurzusok szervezésével, kulturális intézményeknek juttatott tudományos, jellegű könyvajándékokkal, főiskolások angolai ösztöndíjával, disztíngvált közéleti kitűnőségek és tudósok előadásaival, angol színtársulatok vendégszereplésével, illetve mindezek politikai hátsógondolataival, kétségtelen tény az, — s bennünket ezen cikkben csak ez érdekel — hogy a British Councilnak az alapítólevelében is lefektetett főcélja az, hogy az angol kultúra széles körökben való megismerését és értékelését az angol nyelv használatának támogatásával segítse elő.

Így az angol kultúrpropaganda legelső és legsürgősebb feladata az angol nyelv terjesztése lett. Ezen a téren egy történelmileg kialakult helyzet előnyeit kellett felhasználni és hátrányait leküzdeni. Az előnyök között ott szerepelt az a körülmény, hogy az angol nyelv ma mintegy 200 millió ember anyanyelve, — s ilyen szempontból messze megelőz minden más kultúrnyelvet — azonkívül pedig hivatalos kormányzati nyelve még legalább ugyanennyi léleknek, s ez az óriási tömeg minden kontinensre elvitte és meggyökerezett az angol idiómát. Nagyjából tehát ezen a földkerekségen minden ötödik ember tud vagy ért valamit angolul. (Pedig még négyszáz évvel ezelőtt körülbelül csak ugyanannyian beszéltek angolul mint magyarul.) Nem szabad azonban azt hinni, hogy a nyelv elterjedtségének kizárólag hatalmi vagy külső célszerűségi okai vannak. Vannak belső okok is, amiket igen ügyesen használ ki az újabb angol nyelvpropaganda. Az angol nyelv ugyanis történelmi fejlődése folyamán sókkal messzebbmenően leegyszerűsödött, mint bármely más művelt nyelv. A szavak megrövidültek, nagyrésztük tőszótagjára lekopott. A szókincsből kiküszöbölődött a másutt annyi gondot okozó három nyelvtani nem, s a nyelvtanból szinte nyomtalanul eltűnt a főnév-, melléknév- és igeragozás tömérdek alakja. Azonkívül a mondat szerkezetek egyszerűsödésével a nyelv rendkívül tömörre is vált. Ezzel egyidejűleg a szavak bizonyos fokig megszabadultak nyelvtani szerep-kötöttségeiktől, úgyhogy ugyanazt a szót minden alakváltozás nélkül számos esetben lehet hol főnévként, hol igeként, sőt némely esetben még más mondattani szerepben is használni. Ezen egyedülálló előnyök következtében az angol nyelvtanulásban a mai modern módszerek mellett igen nagy a kezdősebesség, azaz rövid idő alatt és aránylag csekély erőfeszítéssel lehet oda eljutni, hogy az angolul tanuló a saját lábán is megálljon és „ne tudja eladni“.

Az előnyökkel szemben azonban hátrányok is állanak. Mindenekelőtt a helyesírás bonyolultsága. Az angol helyesírás ma is még nagyjából a tizenötödik század elejének kiejtését jelöli és alig alkalmas a mai hangértékek megrögzítésére. Eme fő, de nem elháríthatatlan nehézség mellett számba jön még — s ennyiben az angol nyelv helyzete valamennyi többi művelt nyelvvel azonos — a nyelv tökéletes elsajátítását gátló né-

hány egyéb körülmény is, mint a szókincs rendkívüli gazdagsága, az idiomatikus szerkezetek egyre szaporodó roppant bősége és általában a kifejezési eszközök olyan nagyszabású változatossága, minek következtében a kezdő fokon olyan könnyűnek bizonyuló angol nyelv valójában a legnehezebbek közé tartozik, s ezért „perfekt“ tudása úgyszólván elérhetetlen.

A világháború utáni évek angol nyelvpedagógusai számára elsődrendű feladat lett az angol nyelv adottságának keretein belül az angol nyelvtanítás problémáját a külföldiekre való tekintettel rendezni. Mindenekelőtt azt akarták elkerülni, hogy az angol nyelv is úgy járjon, mint az összes, középiskolákban tanított modern nyelvek, melyeket általában úgy tanítanak, mintha nem élő, hanem félig-halott nyelvek volnának. A stúdium életregevalvanizálása felé a lélektanon át vezetett az út. A pedagógiai közvéleményben kialakult az a meggyőződés, hogy egyáltalán nem mindegy, hogy milyen terjedelmű és milyen egyedekből áll az a szókincs, amit a kezdőnek mint nélkülözhetlent el kell sajátítania.

Legelőször a newyorki Columbia-egyetem lélektan-professzora, E. L. Thorndike foglalkozott ezzel a kérdéssel. Több mint száz könyvet végigolvasott minden lehető típusból, a bibliától a szakácskönyvig és minden egyes szót kicédulázott belőlük. Ilyenmódon mintegy ötmilliónyi szóból álló halmazt nyert, amiből megállapította, hogy melyik a leggyakrabban előforduló tízezer szó. Ezt a tízezer előfordulásuk gyakoriságának sorrendjébe szedte, hogy megállapíthassa, hogy mi a könyvekben rögzített angol szókincs alaprétege. Tanulmányai eredményét „The Teacher's Word Book“ címen tette közzé (New-York, 1921.). Rövidesen ezután egy másik amerikai pszichológus, E. Horn állított össze hasonló szó-sűrűségi listát, de míg Thorndike átvizsgálta anyaga nyomtatott, azaz irodalmi nevezhető jelgű volt, addig Horn ötmillió szót kitevő üzleti és magánlevelet, tehát nem-irodalmi, hanem mai élő nyelvet dolgozott fel „A Basic Writin Vocabulary“ c. könyvében (Iowa, 1926.). A két listát azután egy angol és egy keletázsiai nyelvpedagógus, L. Faucett és I. Maki kombinálták és egységesítették „A Study in English Word Values“ c. könyvükben (Oxford, 1932.). Eme listáknak pedagógiai célra való eredményes kihasználását biztosítandó a Carnegie Corporation 1934 októberében a nevezett és más kiváló pszichológusokat, pedagógusokat és nyelvészeket New-Yorkba értekezletre hívta össze. A konferencia körvonalazott bizonyos alapelveket és consensust hozott létre az idegenek számára írott angol nyelvkönyvek szókincsére és bizonyos felépítésbeli elveire vonatkozólag, majd kiküldött egy bizottságot a részletkérdések megbeszélésére. Ez a bizottság Londonban ült össze 1935 júniusában s munkálkodása eredményeképpen kiadott egy ideiglenes szójegyzéket „Interim Report on Vocabulary Selection for the teaching of English as a foreign language“ címen (London, 1936-)5 amely gondos mérlegelés után a pedagógiai szempontok előtérbe helyezésével 1500 angol szót és szókapcsolatot jelöl meg, mint az angol nyelvben igen gyakran előforduló olyan szót, melynek megtanítására és minden lehető kapcsolatban való kihasználására az angol nyelvtanítást a kezdő fokon felépíteni kell, ha hasznos és aránylag széleskörű, megbízható nyelvkincset akar a nyelvmester nyújtani. Az ideiglenes Interim Report közzétételével az összeállítók anyagot kívántak adni a világ angol nyelvtanítóinak, kérvén kooperációjukat és tapasztalataik közlését egy többé-kevésbé végleges és általános érvényű alapszójegyzék összeállításához.

A nyelvtanítás kérdése persze ezen alapvető kérdés tisztázása után még sok egyéb szemponttal is bonyolódik. Így pl. nehéz dűlőre vinni a rokonértelmű szavak (szinonimák) kérdését is, mert választani kell a pontos, árnyalatilag hű kifejezőmód vagy a szintelenebb, csak a végső

lényegét fedő fogalmazás között. Minden szótár-szűkítés természetesen az utóbbi mellett dönt, de döntése nyilvánvalóan csak átmeneti értékű lehet. Ilyenféle kérdéseket csak a gyakorlat juttat nyugvópontra. Az utóbbi évek folyamán láttunk is számos tiszteletreméltó kísérletet angol részről e problémák gyakorlati megoldására. Rendelkezésre áll s a használat tűzpróbáját már kiállotta néhány nyelvkönyv-sorozat, melyeknek a jövőben bizonyára fontos szerepük lesz az angol nyelv tanításában. Így már az Interim Report anyagának felhasználásával állították össze H. E. Palmer és A. S. Homby a Londonban 1937-ben megjelent igen ötletes „Thousand-Word English, what it is and what can be done with it” című, jórészt Japánban szerzett tapasztalatokra épített könyvüket. Ugyanezen, illetve még ennél is valamivel szűkebb szóanyaggal állította össze C. E. Eckersley ismert londoni nyelvtanár ötletes sorozatát „Essential English” címen (London, 1938.).

Van azonban még egynéhány bevált, idegen gyermekek számára készült, gondos fokozatossággal felépített, erősen, de helyes pedagógiai és lélektani megfontolások alapján körülhatárolt szókincsű nyelvkönyv-sorozat, melyeknek az angol nyelvtanítás fellendülésével kapcsolatban bizonyára az eddiginél is nagyobb jövője lesz. Ezek között nevezetes a 2500 szóra épített Oxford English Course, melyet Laurence Faucett szerkesztett elsősorban ázsiaiak számára, akik között a szerző hosszú éveken működött. Mint minden korlátozott szókincsű sorozat általában, ez is az ú. n. direkt nyelvtanító módszert hangsúlyozza, azaz a grammatizálást háttérbe szorítja és?z élőbeszédet állítja előtérbe. Hozzá hasonló elgondolású és ugyancsak exotikus gyermekek számára készült az igen jelentékeny sikereket felmutató The New Method Course is, melynek felépítése Michael West érdeme. A sorozat elrendezése tökéletesnek nevezhető. Minden előre tett lépés figyelembe veszi az angolul tanuló elemista szellemi fejlettségi fokát, érdeklődési körét. Igen ügyesen oldja meg a szókincs kibővítésének, szakadatlan ismétlésének és megszilárdításának és az anyanyelv kikapcsolásának olyan sok hagyományos tankönyvben rosszul vagy sehogy meg nem oldott kérdését. Természetesen West kurzusa is erősen korlátozza a megtanítandó szókincset, több fokozatban jutva el az első év 500 szavas szillabusától későbbi években 2500 és még több szóig.

Mindezen nyelvkönyv-sorozatok főcélja a nyelvi bázis lélektani alapon történő szilárd kiépítése, amit olyan eredményesen érnek el (elsősorban a szókincs megsűkítésével, másodsorban ennek változatos forgatása által történő bevezetésével), ami a modem francia és német nyelvpedagógusok kritikája szerint a maga nemében példa nélkül áll. A sorozatok szerzői azonban koránt sem érték be kitűnő nyelvkönyvek szerkesztésével, hanem a megszerzett nyelvtudás ébrentartására és továbbfejlesztésére is gondoltak, így pl. a New Method Magazine c. folyóirat 10—15 éves gyermekek szellemi igényeire épül a West-féle könyvek nyelvkincse alapján. A West, Faucett és Palmer-féle nyelvkönyv-sorozatok mindegyikéhez azonkívül még számos olvasmány-kötet, regény, útleírás, mesék, ismeretterjesztő mű stb. csatlakozik, melyek a nyelvkönyvek egyes fokozataiban megszabott szókincs határain belül maradva ír át egyszerűbb angolságba már meglévő angol könyveket. Az egyszerűsítés végrehajtásakor abból az elvből indultak ki, hogy minden szépirodalmi műben szükségszerűleg sok olyan ritkább szó, szokatlan idiomatikus kifejezés, homályos célzás, nyelvtani kuriózum, tájszólási töredék, stilisztikai modorosság dead, ami lényegesen megnehezíti a kezdő olvasó haladását és el is kedvetleníti a folytonos szótározási kényszerrel. Az ilyesféle bökkenők ügyes kikerülésével, feloldásával, egyszerűsítésével, körülírásával a gondolati tartalom semmit sem veszít s — mint e sorok írója magyar középiskolában eme olvasmányokkal végzett kísérleteivel maga is tapasztalta — a kezdőnek nagy kedvet csinál és számára kitűnő alkalmat teremt az angolul „könnyek nélkül” való olvasáshoz. Ma már mintegy száz kis kötetre való nyelvileg egyszerűsített olvasmány jelent meg, a jó üzleti lehetőségeket joggal szimatoló nagy angol kiadó-

vállalatok ügyes üzleti politikája alapján, közöttük az utolsó 200 év angol prózairódmánának nem egy jeles alkotása.

A szókincset és az olvasmányokat egyszerűsítő szerzők azonban tudják, hogy evés közben jön meg az étvágy s a nyelvben egy bizonyos fokot elérő egyén mint szabadúszó kívánja folytatni kalandozásait az új nyelv tengerében. Továbbtanulásához elsősorban jó szótárakra van szükség. Az angol nyelv igen gazdag kis-Larousse-szerű szótárakban, melyek a fogalmakat angol nyelven írják körül. West és Thorndike azonban egymástól függetlenül úgy találták, hogy a közhasználatban rendkívül elterjedt anyanyelvi magyarázó szótárak körülíró-megértető szókincse és ismertető módja meghaladja az átlagos serdülő nem-angol gyermekek nyelvismeretét és absztraháló képességét. Ezért mindketten egy-egy új szótárt is szerkesztettek, a *New Method English Dictionary*-t (London, 1935.) illetve az illusztrált és gazdagabb *Thorndike—Century Junior Dictionary*-t (Chicago, 1935.), melyek erősen körülhatárolt szókincssel (a West-féle pl. mindössze 1500 szóval) és igen világosan, érthetően és ötletesen írják körül a szavak és fogalmak értelmét, a helyes kiejtés megjelölésével.

Persze az angol nyelv könnyű terjesztésének kérdése a legtökéletesebb nyelvkönyvsorozat megalkotásával és a legjobb tanerők által történő felhasználásával sincs a nagy tömegek szempontjából teljesen megoldva mindaddig, amíg a nehézkes angol helyesírást meg nem reformálják. Az angolban a kiejtéshez az ortográfia csak kevés támaszpontot nyújt, mivel a mai helyesírás a XV. századi kiejtést rögzíti. Évtizedek, sőt évszázadok óta küzdenek e visszás állapot megszüntetéséért, mely nemcsak az angolul tanuló idegennek, hanem magának az angol anyanyelvűeknek is (főleg iskolázásuk első éveiben) tömérdek vesződséget jelent. Az angolok azonban a rájuk jellemző szentimentális konzervativizmussal ragaszkodnak helyesírásukhoz, akárcsak kényelmetlen és régimódi hosszúság-, terület- és űrmértékeikhez. A két háború közötti években azonban a különböző intézmények helyesírást egyszerűsítő sürgetései annyira megerősödtek, hogy 1939 nyarán az illetékes kormányhatóság is elhatározta, hogy a kérdéssel érdemben foglalkozni fog. A közbejött események azonban ezt az elhatározást is áthúzták. Remélni lehet, hogy a második világháború után újra előveszik ezt a kérdést, márcsak a külföldi nyelvpropaganda érdekében is. Kívánatos volna, ha a sok helyesírás-egyszerűsítő javaslat közül az uppsalai R. E. Zachrisson angol filológus *Anglic-ját* fogadnák el alapul, mely az angol szavak 60%-nál megtartja a ma használatos helyesírást, 15%-ban kisebb és 25%-ban nagyobb módosításokat eszközöl, anélkül azonban, hogy új betűk bevezetésére szorulna.

Utolsónak említjük meg azt az angol nyelvet egyszerűsítő kísérletet, melyet Churchill miniszterelnöknek a Harvard-egyetemen nemrég mondott beszéde alapján nálunk is egyre többen emlegetnek, a *Basic English*-t. Ennek az érdekes kísérletnek elvi alapja, valamint célkitűzése eltér az ismertett nyelv-tanító módszerekétől, habár sok vonása közös velük. A *Basic* angol nyelv szerkesztősege nem is vett részt a fentemlített nyelvpedagógiai alapvetés megteremtésére irányuló kooperációban. Mai formájában a *Basic* nagy energiával terjesztett világnyelv-kísérlet, egy újabb próbálkozás, hogy a volapük, eszperantó, idő és még annyi többé-kevésbé múltó jelentőségű mesterséges nyelv mellé, illetve helyett egy újat állítson. De ez az új világnyelv nem mesterséges készítmény, hanem egy már meglévő, páratlan elterjedtségű nyelv tömény párlata, egy végletekig egyszerűsített angol nyelv. Tehát nem újabb adalék Babelhez, hanem ellenkezőleg: út, mely kivezet a Babelből.

A *Basic* angolság megszerkesztői, a cambridgei C. K. Ogden pszi-

chológus professzor, az Orthological Institute for the Promotion of Research into the Science of Language igazgatója és I. A. Richards nyelvész és irodalomtörténész 1918-ban kezdődő és, mintegy tíz éven át folytatott vizsgálódásai folyamán eredetileg nem egy új világnyelvet, vagy az egyszerűsített angolság szótárát akarták megszerkeszteni, hanem jelentéstani kérdésekkel foglalkoztak. Számos európai és exotikus nyelvet vizsgáltak meg, hogy alapvető következtetéseket vonhassanak le a nyelvi kifejező eszközök ökonómiájára vonatkozólag. Tanulmányozták azokat a lelki folyamatokat, melyek eredményeképpen az érzések és gondolatok bonyolult szövődése a beszéd sablonos jelrendszerébe átültetődve közléssé válik. Mellest azután megállapították, hogy mi az a minimális szókészlet és kapcsolási mód, valamint kifejezést szerkesztő lelki mechanizmus, amely a maximális közlési lehetőséget nyújtja. Egyáltalán nem voltak tekintettel arra, hogy az ilymódon kiválasztott szavak a leggyakrabban előforduló szavak-e vagy sem, őket rostálásuk alkalmával nem az előfordulás sűrűsége érdekelte, hanem egyedül a funkcionális hasznosság.

Ogden azután 1919-től fogva teljes energiával fogott neki a csontjaira lemeztelenített, igen csekély szókincsű, de annál nagyobb kifejezési lehetőséget nyújtó nyelvi anyag pedagógiai feldolgozásához és sikerre juttatásához. Mint maga a szójátékos ötlettel választott „Basic“ szó is mutatja (ahol a következő szavak kezdőbetűi adják ki az új nyelv-esszencia nevét: British, American, scientific, international, commercial), Ogden szándéka ekkor már nemzetközi segédnyelv megalkotása volt, főleg a kereskedelmi és tudományos érintkezés és utazgatás céljaira. Az egész világnak, de leginkább az angolokat sok szempontból mindig annyira érdeklő Keletnek akart egy új lingua franca-t nyújtani, tehát a legkülönbözőbb nyelvek és nemzetiségek egymás közötti érintkezésére használt semleges segédnyelvet, amilyen a Levantében a francia, vagy a Duna-medencében a német s India nagy részében a hindusztáni.

A Basic szerkesztői úgy találták, hogy 850 gondosan kiválasztott angol szóval minden átlagos gondolati és szellemi tartalmat ki tudnak átlagos műveltségű emberek fejteni, tekintet nélkül nemzetiségi különbségeikre. E szókészlet összeállításánál a tárgyi szemlélet uralkodott, amennyiben a 850-ből 600 szó főnév. A legfeltűnőbb lépés azonban az angol nyelvben igen gazdag változatosságban előforduló igék számának könyörtelen lefaragása volt 16 alapvető „cselekvést jelentő szóra“, azaz igére. Ogden ugyanis Jeremy Bentham nyomain haladva megállapította, hogy a nagy ige-gazdagság, mint általában minden stilisztikai figura, minden érzelm-árnyalatot kifejező szó, a szemléletnek, az objektív gondolatnak elhomályosítására vezethet. Szerinte minden ige voltaképp egy cselekvést és annak irányát vagy tárgyát jelöli. Felhasználva tehát az angol nyelvben a szótár gazdagodásával évszázadok óta párhuzamosan jelentkező hajlamot arra, hogy a cselekvést alapértelmüket lassankint elvesztő, elszíntelenedő igék (get, let, do, take, put, have, make, come, stb.) és prepozíciók vagy adverbiumok kapcsolatával perifrasztikusan, körülírással fejezze ki. Ogden kiválasztotta azon legfontosabb cselekvést jelentő szokat és velük használható irányt jelentő szokat (névmások, elöljárók, határozószók), melyek kombinálásával két vagy három szóban majdnem minden igei cselekvés kifejezhető. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a Basic English használója, akár angol, akár idegen, anyanyelve fogalmait az új világnyelvbe átültetve arra kényszerül, hogy gondos logikai munkával összetevőire szételemezve és felbontva fejezze ki őket. A Basic angolság tehát voltaképpen egy nyelvi koordináta-rendszer, s nem annyira egy teljes szókincsű világnyelv, hanem szellemi fegyelmet kívánó verbalisztikus gondolkodásmód.

A Basic, amit bírálói szeretnek kilúgozott nyelvnek, mellénysebangolságnak titulálni, nem elégedett meg a nyelvkincs egyszerűsítésével, hanem óvatosan nekifogott az amúgy sem túl bonyolult angol nyelvtan megreformálásához is. Figyelembe véve a hétköznapi beszéd tendenciáit, elejtette a „shall“ és „will“ megkülönböztetését (a „will“ javára), megszüntette és körülírásokkal helyettesítette a „should“ és „would“-ot, kiindulva azon elvből, hogy inkább kövessen el a Basic használója egy kisebb szolecizmust, mint hogy eggyel több nyelvtani szabályt kelljen megtanulnia. A lényeg az, hogy kevés a ragozott alak (habár a főnevek száma képzők felhasználásával még szaporítható), mert ugyanaz a szó többféle nyelvtani kategóriában is elhelyezhető. Persze az eszközök korlátozottsága (mivel a szerzők minden angol szót elimináltak, amit tiznél kevesebb szóval meg lehet határozni) sok körülírást eredményez, aminek következtében a Basic angolságú szöveg mindig hosszabb, mint az eredeti angol szöveg, habár gyakran egyszerűbb és világosabb, mint az eredeti. Kétségtelen azonban, hogy naivabb ember szájában a Basic veszedelmesen közeljuthat a csendesóceáni szigetlakó bennszülöttek Pidgin English néven ismert korcs angolságához, mely az angol szó-kincset (portugál és maláji morzsákkal tarkítva) a ragozás teljes kiküszöbölésével a kínai nyelv mellérendelő szerkezeteinek kaptafájára húzza rá, néha komikus, néha azonban meglepően logikus, ac mindenképpen egyhangú hatást eredményezve.

Amikor Ogden 1935-ben a Basic angol nyelv alaposan átgondolt nyelvkönyvét közreadta („Basic Step by Step“), hangsúlyozta rendszere utilitarisztikus jellegét. A napi két órai munkával egy hónap alatt megtanulható angol alap-nyelv nem kíván egyebet, mint sokoldalúan használható minimális angol nyelvtudást nyújtani azoknak, akik megelégszenek ennyivel. Tekinthető azonban nyelvtanulási kiinduló alapnak is azoknál, akik a Basic-ből óhajtják az egész angol nyelvet megtanulni. Ogden rendkívül nagy propagandát fejtett és fejt ki s minden pedagógiai eszközt megragadott a Basic meggyökereztetéséhez. Nemcsak gyermekek és felnőttek, európaiak és exotikusok számára állított össze gondosan gradált külön nyelvkönyveket, francia, spanyol és német kiadásokban is, hanem szerkesztett West és Thorndike mintájára Basic magyarázó szótárt, készítet a nyelvtanulást elősegítő képeskönyveket, filmeket, hanglemezeket, sőt mondatszerkesztést gyakoroltató gépeket is. Azonkívül nagy számban fordítottat Basic angolságra különböző könyveket, tudományos műveket és szépirodalmi alkotásokat, gyerekek és felnőttek számára, Pinokkiótól Gulliveren és Robinsonon át Tolsztojig és Shawig, beleértve még egy Basiere átirrt új szövetségi szentírást is.

Végző elemzésben persze a Basic sem oldja meg azt a problémát, hogy hogyan lehetne az angol tanulást gyermekjátékká tenni, az angol nyelvet legalább mint második nyelvet, nemzetközi érintkező-eszközt kiterjeszteni, ami pedig, mint láttuk, a British Council, s minden egyéb hasonló célkitűzésű intézmény legfőbb szándéka. Már csak azért sem teheti ezt, mert hiszen sohasem lehet elvileg eldönteni, hogy milyen fokig és milyen célból tanítsunk meg angolra egy kezdőt, hogy milyen jellegű nyelvtudást nyújtsunk neki. Vájjon az angol irodalom nagy mesterműveiben akar majd elmerülni? Avagy csupán annyit akar tudni, hogy Londonban megkérdezhesse, hogyan jut el a Hyde-parkba és tudjon rendelni egy csésze teát? Vagy meg óhajtja ismerni az angol civilizáció mai képét újságolvasáson át és szaktársakkal folytatott beszélgetésből, levelezésből? Avagy azért tanul angolul, hogy a legkevesebb idő- és energia-vesztéssel tudjon más, nem-angol nemzetek fiaival eszmét cserélni magas színvonalú témákról, pl. egy tudományos kongresszuson? A célok határozzák meg esetről esetre az eszközt, mely egy személyben nem tehet eleget minden cél-igénynek.

Könnyű volna a Basic szemére más egyebet is vetni még, mint azt, hogy nem oldott meg egy megoldhatatlan kérdést és ennek érdekében túl nagy áldozatot hozott. Fel lehetne róni, hogy nem-angolnak és angolnak Basic English-sel történtő érinkezésében súlyos feladatot ró az angolra, aki beidegzett gazdag szókincsét erős logikai munkával kénytelen más nyelvi síkba transzponálni, ha azt akarja, hogy a csak* Basic-ül tud megértse. Nyilvánvaló az is, hogy gyakran lényeges különbség van egy-egy szó általános és speciális jelentése között, hiszen más-más kapcsolatban ugyanaz a szó más és más fogalmat jelöl. Ezért a legtöbb Basic szó megtanulása nem is egy, hanem többféle értelem megtanulását jelenti, ami már a 850 szó keretén lényegesen túlvezet. Azután figyelembe veendő az a tény is, hogy a legszemélyesebben megszerkesztett kis szójegyzék is elszűrki és sablonizálja a gondolatot és megtagadja a nyelvi ön-kifejezés lehetőségét. Ezenkívül pedig ki fog fejleszteni egy második angol nyelvet a tényleges mellé. Mert ha pl. Basic angolsággal akarom ezt a magyar fogalmat, hogy „önéletrajz“ kifejezni, akkor nem használhatom a bevett angol „autobiography“ szót, mert a Basic-ben ezen összetétel egyik tagja sem szerepel, hanem hosszas vergődés után kénytelen leszek valami körülírással szükségmegoldással megelégedni. Ez még önmagában nem volna b^a)j egy kis gondolkodási fegyelem végtére is senkinek sem árt. A baj ott van, hogy az elkészítendő magyar-basic kétnyelvű szótárban majd a magyar önéletrajz szó mellett a Basic körülírás fog szerepelni és nem a helyes angol szó. Aki tehát a Basic után, a Basic alapján tanulja meg az „igazi“ angolt, annak előbb el kell majd felejtetni számos Basic-fogalmat és megtanulni helyébe mást.

Amíg ezek a problémák meg nem oldódnak, — s nem igen lehet hinni, hogy egyáltalán megoldhatók — addig azonban a merészen, de logikusan megszerkesztett Basic English marad minden kifogás ellenére a józanabb, angolosabb, kissé talán nehezebb egyéb társait némileg maga mögött hagyva felnőttek számára a jelenleg még mindig legeredményesebbnek nevezhető módszer az angol nyelv alapjainak szerény végcélkép vagy közbeeső fokozatkép történő elsajátítására. Az angol nyelvtanítás történetében fontos határkö, forradalmi újítás marad, de olyan reform, mely más nyelvekre aligha alkalmazható, mert feltételezi az analitikus hajlamú angol nyelv aránylagos külső, szerkezeti egyszerűségét. Valószínűleg ezek voltak azok a megfontolások, melyek az illetékes angol köröket ismételt kísérletek, körkérdések és konferenciázások után arra bírták, hogy a jövő angol nyelvpropagandát a British Council keretein belül a Basic Englishre építsék. E határozat következtében elmondhatjuk Ogdenről, a pszichológusról, hogy körülbelül úgy járt, mint a bibliabéli Saul, Kishnek fia, aki elméne hazulról, hogy apja kecskéit megkeresse és egy királyságot talált.

ORSZÁGH LÁSZLÓ